

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

ISSN: 1857-7342

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Кирил Барбареев
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков
м-р Верица Јосимовска

Редакциски одбор

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот
Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

м-р Александар Донски ВОБЕД	7
д-р Тодор Чепреганов, д-р Ѓорѓи Чакарјаневски МАКЕДОНИЗМОТ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	9
д-р Кирил Цацков НЕОДМИНЛИВАТА ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО ШТИП И ВО ПРИЛЕП.....	17
д-р Ѓорѓи Малковски ПРОПАГАНДИТЕ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	25
д-р Силвана Сидоровска-Чуповска ПРОСВЕТАТА ВО ШТИП ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА	31
д-р Александар Илиевски ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	41
д-р Михајло Георгиевски ПРОСВЕТИТЕЛСКИТЕ ПОГЛЕДИ НА КРАТОВСКИОТ УЧИТЕЛ ДИМИТАР ПОП ЈОСИФОВИЧ, СОВРЕМЕНИК НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, ИЗНЕСЕНИ ВО НЕГОВИТЕ РАКОПИСИ ОД 1858 И 1869 ГОДИНА.....	51
м-р Дора Јурукова ЗНАЧЕЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ЗА УЧИТЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА	57
д-р Наташа Котлар-Трајкова МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ И ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЈКОВ	61
д-р Билјана Ристовска-Јосифовска ИСТОРИСКИТЕ ПРЕСЕЛБИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО ОБЛАСТА ТУЗЛУК ВО БУГАРИЈА (втората половина на XIX и почетокот на XX век).....	67

проф. Трајче Мицески, спец. Роберт Конески, дипл.теолог ЕДУКАТИВНО-МЕНАџЕРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП (1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	73
д-р Зоранчо Малинов ФОЛКЛОРНИ И ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИЈАЛИ ПУБЛИКУВАНИ ОД ШТИПЈАНИ КОН КРАЈОТ НА XIX ВЕК	85
д-р Снежана Јованова-Митковска НЕКОИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА „ЗВУЧНАТА МЕТОДА“ НА КОВАЧЕВ	97
д-р Александар Трајановски НАРОДНООПШТИНСКИ И ПЕДАГОШКО-БОГОСЛОВСКИ УЧИЛИШТА ВО МАКЕДОНИЈА КОН СРЕДИНАТА НА XIX ВЕК (ПО ПРИМЕРОТ НА УЧИТЕЛСТВУВАЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, Д. МИЛАДИНОВ, СЛ. ДИНГОВА, К. ШАПКАРЕВ И ДРУГИ)	109
д-р Валентина Миронска-Христовска УЛОГАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОСВЕТНА ТРАДИЦИЈА	123
м-р Елена Јосимовска УЧИЛИШТАТА ВО ШТИП ПРЕД И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	133
м-р Ванѓа Димитријева ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВАТА ЛИЧНОСТ ВО КУЛТУРНОТО ПОЛЕ НА МАКЕДОНИЈА.....	137
м-р Ирена Китанова ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	141
Донче Ефремов, Емилија Корунска ЈОСИФ КОВАЧЕВ И НЕГОВОТО ВРЕМЕ.....	145
м-р Оливер Цацков ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ.....	151

м-р Ленче Насев ПОГЛЕД КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛНОСТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ – ИСТАКНАТ МАКЕДОНСКИ ПЕДАГОГ И РЕФОРМАТОР ОД ШТИП	155
Иван Котев, Милена Цацкова ПРЕРОДБЕНСКОТО ДВИЖЕЊЕ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО И УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ	163
м-р Верица Јосимовска ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ	175
м-р Кире Филов РАЗВОЈОТ НА ПРОСВЕТНАТА ДЕЈНОСТ ВО ШТИП ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	179
Лидија Камчева ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И НЕГОВОТО УЧИТЕЛСТВУВАЊЕ ВО ШТИП	185
м-р Марија Коцева ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА УЧИТЕЛИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	191

УДК: 37.014.3(497.7)“18”

м-р Верица Јосимовска
Институт за историја и археологија
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ

Постои еден период во штипската историја за којшто велíme дека е период на педагошките реформи на Јосиф Ковачев. Со неговото име е поврзан почетокот на модерната ера на педагошко-просветната работа во Штип, во Македонија и во поширокиот регион на Балканот.¹

Имено, тој веднаш по дипломирањето во Киев, како стипендијант на Фондот на Васил Априлов, од почит и благодарност кон него, заминува за Габрово, и таму станува учител во учебната 1867/1868 година, во тамошното класно училиште, кое подоцна прераснало во гимназија.² За кратко време за него почнал да зборува целиот град. Сите биле восхитени од неговата работа. Но тоа не им се допаднало на тогашните власти и по неколку месеци, по наредба од Мидхад Паша, кајмакамот од Габрово му дава налог веднаш да го напушти градот и да замине за Штип. На тој начин присилно била прекината неговата реформаторска дејност и така протеран од Габрово се враќа во родниот Штип.³

По покана од училишното настојателство во „заемното училиште“ во штипско Ново Село, каде и пред тоа го завршил своето образование, овој прочуен педагог и просветител, почнувајќи од учебната 1868/1869 година, направил неговите ученици да учат во училиште по сите европски стандарди. Набргу потоа, пак со негова заслуга, Штип станал непресушен извор на кадри за учителска дејност во Македонија и надвор од неа.⁴ Од 1871 година кога излегла првата генерација учители, неговото училиште станало расадник на педагошките идеи во Румелиските вилаети. Тие стандарди, кои тој ги вовеле во образованието пред 141 година, сè уште

1) Ристо Кантарчиев, Јосиф Ковачев – основач на првите педагошки училишта во Македонија, Просветно дело, 1966

2) Юбилеен Сборник по случај 25 годишнината отъ Габорвската Априловска Гимназија, Пловдивъ, Печатница на ХР. Дановъ, 1900

3) Иван Илиев Стојанов. Историја на Българското възраждане. Издателство „Абагар“, Велико Търново, 1999 г.

4) Йордан Иванов, Северна Македонија, С.1906.

не загубиле од својата важност. Но, токму поради тие свои идеи, младиот учител Јосиф Ковачев со универзитетска диплома од Русија, која во тој период била непријателска земја на Турција, се соочил со прогони, полициски иследувања и затворски тортури наречуван со погрдно име „московец“. Независно од тоа што бил чист професионалец, целосно предаден на педагошката модернизација на училиштата, на подготовка на квалитетни учители, полицијата постојано се сомневала во него.

Во вечерината на Руско-турската војна во 1877 година, турските власти не му давале спокој, како руски воспитаник постојано бил иследуван и малтретиран. Поради тоа, тој одлучил да испрати писмено образложение до претставниците на Големите сили во Цариград и го испратил по специјален пратеник. Во него тој ги опишал страдањата на населението од турскиот терор и самоволие и бара од Русија да се заложи да ги заштити за да се подобри положбата. Им образложил дека постои опасност, населението вака незаштитено да го прифати Унијатството со Римо-католичката и да се отцепи од Источно-православната црква. Тоа му направило силен впечаток на грофот Николај Игнатиев, руски пратеник во Цариград, кој не допуштил образложението да се предаде на другите претставници. Го успокоил пратеникот на Ковачев и го убедил дека Русија наскоро ќе победи и се ќе се реши.

Веднаш потоа Јосиф Ковачев бил уапсен и испратен во озлогласениот затвор Беаз куле (белата кула) во Солун. Од затворот го спасиле паричните средства од пријателите Евреи од Солун и граѓаните на Прилеп. Цела година по излегувањето од затвор останал без работа.

Таа година тој не ја потрошил залудно, токму во тој период ја започнува неговата книжевна дејност. Седнал во својата родна куќа во Штип и се зафатил со пишување на учебници.⁵ На Благовец, во 1873 година, како што пишува во предговорот, го напишал учебникот „Школска педагогија“.⁶ Тоа е, всушност, и првиот учебник по педагогија на нашите простори. Следната негова книга напишана во Штип е Букварот по звучна метода за народните школи, напишан на бугарски јазик од причини што во тоа време на тој јазик се говорело во училиштата. Тој е автор и на Букварот по нагледна и гласова метода, печатен во Виена во 1874 година,

5) Првиот буквар изработен по гласовната аналитичко-синтетичка метода во Македонија (1875 година), Просветно дело, Скопје, 1966 г.; Й. К., Буквар по нагледна и гласна метода - Виена, 1874 г.; Й. К., Едно мнение за общия език и правописание у нас, в. Ден, г. 1, бр. 16, 1875 г.; Й.К., Раководство за првоначално обучение в четечото и писането звучна метода - Пловдив и Софија, 1879 г.

6) Йосиф Ковачев, „Школска педагогија или методическо ръководство за учителите и управителите на народни школи“, 1873 г.

кој подоцна целосно е загубен. Го напишал и учебникот Методика за обука на учителите за читање и пишување по звучната метода објавен во 1879 година.

Во периодичното списание „Орган на бугарското книжевно друштво“, едно од најсериозните списанија во тоа време⁷, во 1876 г., објавил статија под наслов „Организација на народните школи“ забележителна по оригиналните идеи на авторот. Преведувал и дела од француски јазик.

Јосиф Ковачев, млад и перспективен, полн со енергија и прогресивни идеи, со забрана од турските власти за вршење на дејноста, без средства за егзистенција и страв од нови иследувања и тортури, се решава на бегство во штотуку ослободената Бугарија. Тоа било присилно напуштање на родното огниште, и тоа засекогаш⁸.

Во новата средина знаеле да ги ценат неговите способности. Целосно му било овозможено да ја организира педагошката дејност, дури бил поставуван и на одговорни функции. Станал началник на одделението за просвета во Пловдив, а потоа општински училиштен инспектор во Софија. Подоцна бил назначен за главен секретар во Министерството за просвета и член на Државниот совет за просветна дејност. Во периодот 1885-1887 бил градоначалник на Софија. Тој е основач на Катедрата по педагогија на Софискиот универзитет нејзин прв професор⁹. Благодарение на разнообразната педагошка дејност Јосиф Ковачев бил голем авторитет и за колегите и за студентите и за општеството во целина. Јосиф Ковачев и неговата сопруга, која исто така е штипјанка, спаѓаат и во редот на добродетелите¹⁰. Во тестаментот што го оставил пред смртта огромната библиотека што ја поседувал ја подарил на Солунската гимназија, а својата сопруга ја задолжил со тестаментот да формира Фонд „Јосиф и Катерина Ковачеви“ и да го подари целокупниот имот што го поседуваат за школување на талентирани деца.¹¹

Починал на 31 октомври 1898 година, на 50-годишна возраст. Временската дистанца од 121 година не успеала да ја избрише неговата големина, тоа за нас како негови сограѓани е голема чест, но неодминлив е коментарот дека поради теророт што го вршеле турските власти посебно

7) „Орган на бугарското книжевно друштво“, год. I, кн. 9-12, 1876,

8)и се реших да оставам времено отечеството си и да се оддалечам въ свободна Българияизвадоци од „Автобиографијата“; Алманах Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, 1940 г., стр. 298.

9) Първостопителите на първия български университет, Брошура в чест на 120 години от създаването на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, София 2008

10) Биографија на дарителите Екатерина и Јосиф Ковачови, Софија, 1936.

11) Исто

врз интелектуалниот слој, Штип го загубил својот Јосиф Ковачев и плејада личности слични на него. Во овој случај, најголемиот добитник во сето ова била соседна Бугарија.